

KUSTEIGEN HABITAT EN KUSTSPECIFIEKE SOORTEN

Auteur Sam Provoost
(Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek)

Lector Dries Bonte
(UGent)

> WAAROM DEZE INDICATOR?

De overgang tussen land en zee vormt een uitzonderlijk natuurlijk milieu met tal van specifieke levensgemeenschappen. Het unieke karakter van de kustzone is te danken aan de dynamiek van zee en wind, maar ook zout, zand en het warme microklimaat dragen ertoe bij. Door het economische belang ervan staan de natuurlijke landschappen er onder sterke druk. In Noordwest-Europa heeft de mens het kustlandschap sinds de middeleeuwen grotendeels bedwongen en in cultuur gebracht. Ook nu nog wordt de kustnatuur bedreigd door urbanisatie, recreatie en andere menselijke invloeden. Het behoud en waar mogelijk herstel van de kustspecifieke habitats en de bijbehorende levensgemeenschappen vormt dan ook een prioriteit voor het duurzame kustbeheer.

> WAT ZEGT DEZE INDICATOR?

Het bepalen van de toestand van habitats en soorten van een gebied is een complex gegeven. De hier voorgestelde indicator is tweeledig: enerzijds wordt de oppervlakte kusteiige habitat bepaald aan de hand van vegetatiekaarten, anderzijds wordt de trend binnen populaties van kustspecifieke soorten opgevolgd.

De kusteiige habitat werd in het Kustkompas editie 2005 besproken. Bij gebrek aan gegevens is geen update mogelijk. In deze bijdrage komen een aantal bijzondere plantensoorten in 3 duingebieden aan bod. Deze 'aandachtsoorten' werden geselecteerd op basis van hun zeldzaamheid in Vlaanderen, kustspecificiteit of andere ecologische indicatorwaarde. Voorbeelden van de 3 categorieën zijn respectievelijk kruipend moerasscherm, zeevinde en tormentil. In functie van het gevoerde terreinbeheer (zoals bv. niets doen, begrazing of afgraven) werd voor elk van de soorten bepaald of ze een positieve, stabiele of negatieve trend vertonen in hun populatiegrootte. Het gaat om respectievelijk 108 soorten in de Westhoek (340 ha), 29 in de Oosthoek-Krakeelduinen (180 ha) in de Panne en 48 in de Noordduinen (100 ha) in Koksijde. De populatiegrootte of het aantal planten per soort werd bepaald aan de hand van detailkarteringen met gps.

> WAT ZIJN DE RESULTATEN?

In de 3 genoemde duingebieden namen het Agentschap voor Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij de afgelopen jaren ingrijpende beheersmaatregelen. Globaal gezien treden er vrij grote verschuivingen op in de flora. In de Westhoek en de Noordduinen is de populatiegrootte ongeveer stabiel bij 15 tot 20% van de plantensoorten, in de Oosthoek-Krakeelduinen bij ongeveer de helft. In de Westhoek gaat 65% van de soorten er duidelijk op vooruit. In de Noordduinen bedraagt dit ongeveer de helft en in de Oosthoek-Krakeelduinen 40%. Zo'n 15% van de bijzondere plantensoorten gaat achteruit in de Westhoek en de Oosthoek-Krakeelduinen, in de Noordduinen kent één derde een negatieve evolutie.

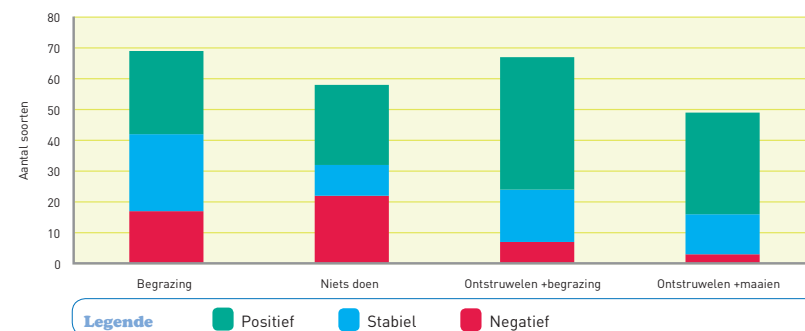
Uit de grafieken blijkt dat beheer een belangrijke rol speelt in het behoud van de kustflora. Bij 'niets doen' gaat gemiddeld een kwart van de soorten achteruit. Bij begrazing is die achteruitgang iets kleiner in de Westhoek en de Oosthoek-Krakeelduinen. In de Noordduinen echter komt de sterkste achteruitgang net binnen de begrazingsblokken voor. Enkel in de zones met intensief beheer (zoals ontstruwelen, afgraven of maaien) kan de achteruitgang van de flora nagenoeg volledig tegengegaan worden.

> WAT VOOR DE TOEKOMST?

Een nauwgezette opvolging van toestand en veranderingen in biodiversiteit en een flexibel beheer dat hierop kan inspelen, zijn essentieel, om de karakteristieke biodiversiteit van de kusthabitats op een zo natuurlijk mogelijke manier te behouden en versterken. Voor een aantal kwetsbare plantensoorten blijken intensieve beheersmaatregelen (zoals ontstruwelen, afgraven en maaien) noodzakelijk te zijn, om de populaties in stand te houden. Het betreft veelal eenmalige ingrepen, die gevolgd worden door begrazingsbeheer. Naast een gepast beheer vergt natuurherstel de aanwezigheid van voldoende grote relictpopulaties. Bij heel zeldzame soorten is gericht relictheer noodzakelijk.

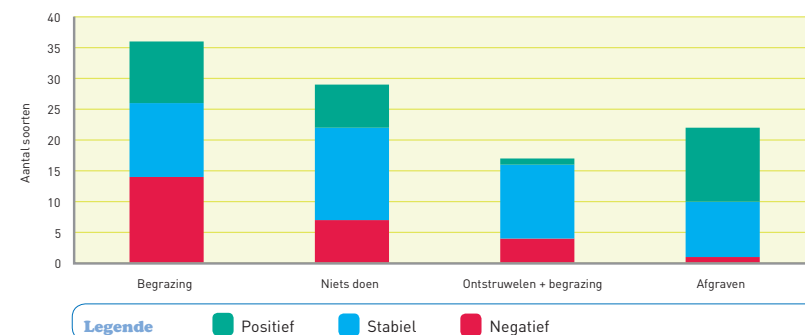
Een nauwgezette opvolging van de toestand en veranderingen ervan is essentieel, om de karakteristieke biodiversiteit aan de kust op een zo natuurlijk mogelijke manier te behouden en versterken. De inventarisatie van fauna en flora aan de kust laat momenteel geen regelmatige actualisering van deze indicator toe, zowel voor de oppervlakte kusteiige habitat als voor de kustspecifieke soorten. Wat het behoud van de kenmerkende kustflora betreft, blijken naast begrazingsbeheer ook ingrijpende eenmalige maatregelen nodig te zijn, zoals ontstruwelen of afgraven. Voor heel zeldzame soorten is een gericht relictheer noodzakelijk.

Grafiek 1 Aantal aandachtsoorten vaatplanten per beheerszone in de Westhoek met een positieve, stabiele of negatieve trend in hun populatiegrootte tussen de periodes 1982-1986 en 2004-2010

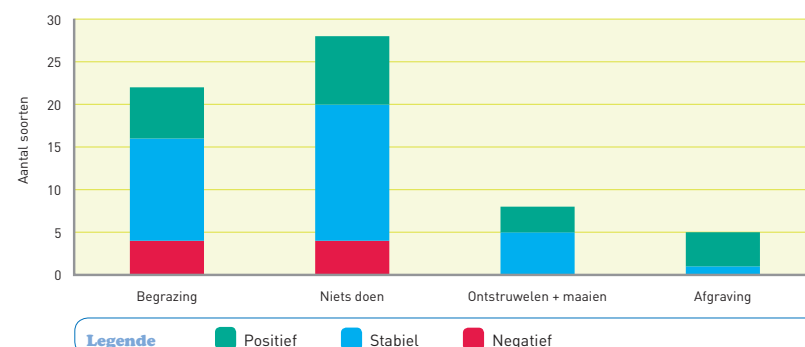
bron: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vlaamse Landmaatschappij

Grafiek 2 Aantal aandachtsoorten vaatplanten per beheerszone in de Noordduinen met een positieve, stabiele of negatieve trend in hun populatiegrootte tussen de periodes 1999-2004 en 2005-2010

bron: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vlaamse Landmaatschappij

Grafiek 3 Aantal aandachtsoorten vaatplanten per beheerszone in de Oosthoek-Krakeelduinen met een positieve, stabiele of negatieve trend in hun populatiegrootte tussen de periodes 1998-2005 en 2006-2011

bron: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vlaamse Landmaatschappij